ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ НОМИДАН ХАЛ КИЛУВ КАРОРИ

2024 йил 8 май

Дўстлик шахри

И.Курбанов Дўстлик туманлараро иқтисодий судининг судьяси ёрдамчиси А.Исожонов котиблигида, даъвогар раислигида, судья "CHAQMOQ JARANGI" фермер хўжалигининг жавобгар "SILVERLEAFE" қушма корхонаси шаклидаги масъулияти чекланган жамияти хисобидан 181.129.600 сўм асосий карз ва 25.358.144 сўм фоиз карздорликни ундириш тўгрисидаги даъво аризаси юзасидан қўзғатилган иктисодий ишни даъвогар вакили З.Хошимов (рахбар) ва даъвогар вакили З.Явкаштиев (ишончнома асосида) хамда жавобгар вакили Ў.Пирназаров (ишончнома асосида)ларнинг иштирокида Дўстлик туманлараро иқтисодий суднинг ўз биносида очиқ суд мажлиси мухокамасида кўриб чикиб, куйидагиларни

аниклади:

Даъвогар "CHAQMOQ JARANGI" фермер хўжалиги (бундан кейинги матнда "даъвогар") судга даъво аризаси билан мурожаат қилиб, жавобгар "SILVERLEAFE" қўшма корхонаси шаклидаги масъулияти чекланган жамияти (бундан кейинги матнда "жавобгар") ҳисобидан 181.129.600 сўм асосий қарз ва 25.358.144 сўм фоиз қарздорликни ундиришни сўраган.

Суднинг 2024 йил 18 апрелдаги ажрими билан ишга Агросаноат мажмуи устидан назорат қилиш инспекцияси қошидаги "Қишлоқ хўжалиги махсулотлари сифатини бахолаш маркази" давлат муассасаси ва Уруғчиликни ривожлантириш маркази Жиззах вилояти бошқармаси, шунингдек, Жиззах вилояти қишлоқ хўжалиги бошқармаси низонинг предметига нисбатан мустақил талаблар билан арз қилмайдиган учинчи шахс сифатида жалб қилинган.

Суд мажлисида иштирок этган даъвогар вакили З.Ёвқаштиев даъвони тўлик кўллаб-кувватлаб, даъво аризасида келтирилган асос ва важларни қувватлаб, тарафлар ўртасида пахта хом-ашёсини харид қилиш бўйича контрактация шартномаси тузилганлигини, шартномага асосан даъвогар жавобгарга пахта хом-ашёси махсулотларини топшириш патталарига асосан етказиб берганлигини, пахта-хом-ашёсининг харид нархи жавобгар томонидан тўлиқ тўлаб берилганлигини, аммо шартноманинг 3.1-бандига кўра даъвогар томонидан етказиб берилган жами 53.100 тонна уруғлик пахта хом-ашёси учун устама хакни тўлаб бериши лозимлигини, жавобгарга даъвогар унувчанлиги 91 фоизни ташкил қиладиган стандарт талабига жавоб берадиган уруғлик махсулотини етказиб берганлигини, Агроинспекция ДУК томонидан берилган топширган уруғлик пахта ғарамларининг дастлабки сифат кўрсаткичлари тўгрисида хулосалар ишга такдим килинганлигини, жавобгарга оғзаки мурожаат килганида уруғлик чигитни хали сотмаганлигини айтганлигини, жавобгар томонидан 2021 йилда етказиб берилган уруғлик пахта хом-ашёси махсулотларининг устама хақи бугунги кунга қадар тўлаб берилмаганлиги сабабли мазкур суммани хамда ушбу суммани тўлаб беришдан бўйин товлаб келаётганлиги учун хам фоиз қарздорликни хам қўшиб ундиришни сўраб судга даьво аризаси киритилганлигини, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 02 январдаги 2-сонли Қарорида устама ҳақ 2 та босқичда тўлаб берилиши лозимлигини, биринчи боскичда тўланиши лозим бўлган топширилган махсулотнинг 50 фоизига нисбатан пахта хом-ашёси топширилган вактда тўлаб берилиши лозимлигини, биринчи босқичдаги устама фоиз тўлаб берилмаганлигини, иккинчи босқичда тўлаб берилиши лозим бўлган сумма юзасидан махсулот сотилган ёки сотилмаганлиги, махсулотга сертификат олинган ёки маълумотни олишнинг имкони тўғрисидаги бўлмаганлигини, томонидан 2022 йил учун бошқа фермерларга устама ҳақ тўлаб берилганлиги сабабли 2021 йил сотилган бўлса керак деб хисоблаб, иккинчи боскич учун хам устама сўралганлигини, жавобгар вакилининг "2-боскичда тўланиши лозим бўлган уруғлик учун устама юзасидан даъвогар томонидан топширилган сертификат пахта хом-ашёси олинмаганлигини, учун сотилмаганлигини, сотилмаган уруғлик чигит юзасидан уруғчилик марказига хат билан мурожаат қилиниб, техник чигитга ўтказиш юзасидан розилик хати олинганлигини, шу сабабли уруғлик чигит техник чигитга ўтказилиб, жамият эхтиёжи учун ишлатилганлиги" ҳақидаги важлари юзасидан жавобгар томонидан асоссиз қонунга зид равишда уруғлик чигит техник чигитга ўтказилганлигини, жавобгар вакилининг етказиб берилган унувчанлиги 91 фоиз бўлган 53.100,8 тонна уруғлик чигитни уруғчиликка тайёрламасдан техник чигитга ўтказилганлиги ёки бошқа мақсадларда фойдаланганлиги хусусий ажрим чиқаришни билдириб, даъвони тўлик юзасидан қаноатлантиришни сўради.

Суд мажлисида иштирок этган даъвогар рахбари ўзининг вакили мазмунига ўхшаш мазмунда тушунтириш бериб, даъвони қаноатлантиришни сўради.

Суд мажлисида иштирок этган жавобгар вакили ҳақиқатан ҳам даъвогар томонидан 53.100 тонна пахта хом-ашёси уруғлик чигит топширилганлигини, даъвогар томонидан ундириш сўралаётган устама хакни тўлаш юзасидан Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги, Ўзбекистон Республикаси қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлигининг 2007 йил 2 октябрдаги 89-сонли қарорига кўра устамалар етиштирилган уруғлик пахта хом-ашёсининг асосий микдорига нисбатан туланиши лозимлиги белгиланганлигини, бирок, тарафлар тузилган шартномага кўра 19.2 тоннаси асосий фондга хамда 33.9 тоннаси захирага топширишга келишилганлигини, кўрсатилмаганлигини, топширилганлиги бўйича устама ҳақ тўланиши шунингдек, даъвогар томонидан 2-боскичда тўланиши лозим бўлган уруғлик учун устама юзасидан даъвогар томонидан топширилган уруғлик пахта хомашёси учун сертификат олинмаганлигини, сотилмаганлигини, сотилмаган уруғлик чигит юзасидан уруғчилик марказига хат билан мурожаат қилиниб, техник чигитга ўтказиш юзасидан розилик хати олинганлигини, шу сабабли чигитга ўтказилиб, ЧИГИТ техник жамият ишлатилганлигини, бугунги кунда юқорида қайд этилган 2-сонли қарорда кўрсатилганидек, иккинчи боскич учун сертификат олиниб, уруғлик чигит сотилганидан кейин устама тўланиши лозимлиги кўрсатилганлигини билдириб, даъвонинг устама ҳақ ва фоиз қарздорлик ундириш талабларини қаноатлантиришни рад қилишни сўради.

Агросаноат мажмуи устидан назорат қилиш инспекцияси қошидаги "Қишлоқ хўжалиги махсулотлари сифатини бахолаш маркази" давлат муассасаси, Уруғчиликни ривожлантириш маркази Жиззах вилояти бошқармаси хамда Жиззах вилояти қишлоқ хўжалиги бошқармаси суд муҳокамасининг вақти ва жойи тўғрисида тегишли тарзда хабардор қилинган бўлса-да, бугунги суд мажлисида иштирок этмади, даъво аризаси юзасидан фикр билдирмади.

Мазкур холатда суд, низо юзасидан қарор қабул қилиш учун материаллар етарли эканлигини инобатга олиб, Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 170-моддаси талабларидан келиб чиқиб, ишни Агросаноат мажмуи устидан назорат қилиш инспекцияси қошидаги "Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари сифатини баҳолаш маркази" давлат муассасаси ва Уруғчиликни ривожлантириш маркази Жиззах вилояти бошқармаси ҳамда Жиззах вилояти қишлоқ хўжалиги бошқармаси (вакиллари) иштирокисиз кўришни лозим топди.

Суд ишдаги хужжатларни ўрганиб чиқиб, тарафлар вакилларининг тушунтиришларини тинглаб, қуйидаги асосларга кўра, даъво талабларини қисман қаноатлантиришни лозим деб топади.

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси 55-моддасининг учинчи қисмига кўра, ҳар кимга бузилган ҳуқуқ ва эркинликларини тиклаш учун унинг иши қонунда белгиланган муддатларда ваколатли, мустақил ҳамда холис суд томонидан кўриб чиқилиши ҳуқуқи кафолатланади.

Пахтакор туман ҳокимининг 2021 йил 17 мартдаги туманда элита ва кейинги авлодларга мансуб уруғлик пахта етиштирувчи фермер хўжаликларини танлаб олиш ҳамда 2021 йил пахта ҳосилидан сифатли ва сара уруғлик пахта етиштириш ҳуқуқига эга бўлиш учун фермер ҳўжаликлар ўртасида ўтказиладиган тендер танлови комиссиясининг 01-439-сонли йиғилиш баёни ҳарорига асосан "CHAQMOQ JARANGI" фермер ҳўжалиги танлов ғолиби деб топилиб, 2021 йил пахта ҳосили учун уруғлик пахта етиштирувчи фермер ҳўжаликлари рўйхатига киритилган ва рўйхат тасдиҳланган.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг (бундан буён матнда ФК деб юритилади) 8 ва 234-моддаларида мажбуриятлар шартномадан, зиён етказиш натижасида ҳамда ушбу Кодексда кўрсатилган бошқа асослардан келиб чиқиши белгиланган.

Иш хужжатларидан кўринишича, "CHAQMOQ JARANGI" фермер хўжалиги ва "SILVERLEAFE" қўшма корхонаси шаклидаги масъулияти чекланган жамияти ўртасида 2020 йил 2 ноябрда U-2021-97-сонли пахта хом ашёси ва уруғлик пахта харид қилиш бўйича контрактация шартномаси тузилган.

Шунингдек, даъвогар ва жавобгар ўртасида 2020 йил 2 ноябрда тузилган пахта хом ашёси харид қилиш бўйича контрактация шартномасига кўра, даъвогар жавобгарга Sulton "R-2" навли 19.2 тонна ва Sulton - zahira "R-2"

навли 33.9 тонна пахта хом-ашёсини етказиб бериш, жавобгар эса келишилган тартиб ва микдорда тўловларни амалга ошириши лозим бўлган.

Тарафлар ўртасида тузилган шартноманинг 3.1-бандида уруғлик пахта учун уруғликнинг унувчанлиги 90 % дан юқори бўлганда харид нархига 2-репродукцияли чигит учун (R-2) 50 % устама ҳақ тўланиши назарда тутилган.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Агросаноат мажмуи устидан назорат қилиш инспекцияси қошидаги "Агросаноат мажмуида ҳизматлар кўрсатиш маркази" Давлат унитар корхонаси томонидан 2021 йил 16 ноябрда берилган Уруғлик паҳта ғарамларининг дастлабки сифат кўрсаткичлари тўғрисидаги ҳулосага кўра унувчанлик 91 % ни ташкил этганлиги қайд этилган.

Даъвогар томонидан етказиб берилган 2021 йилги ҳосили бўйича 53.100 тонна "Sulton" навли R-2 авлодли уруғлик пахта маҳсулоти жавобгар томонидан қабул қилиб олиниб, қабул юк хатларида уруғлик учун қабул қилиб олинганлиги қайд этилган.

Даъвогар 2021 йил ҳосили ҳисобидан жавобгарга 53.100 тонна "Sulton" навли R-2 авлодли уруғлик пахтани топширган. Уруғлик пахтани қабул қилиш ҳақида тузилган юк хатлари ва қабул квитанцияларига мувофиқ жавобгар даъвогардан пахта хом ашёсини уруғлик учун қабул қилиб олганлиги қайд этилган.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 2 январдаги 2-сон қарори билан тасдиқланган "Республика ҳудудларида паҳта-туҳимачилик ишлаб чиҳариши ва кластерларига берилган майдонларда уруҳтик паҳта ҳом ашёси етиштиришни молиялаштириш тартиби туҳҳрисида"ги Низомнинг (бундан буён матнда Низом деб юритилади) 14-бандида уруҳтик паҳта ҳом ашёсига ҳонун ҳужжатларига асосан етиштирилган уруҳтик паҳта ҳом ашёсидан тайёрланган уруҳтик чигит Ўзбекистон Республикаси Давлат стандарти (OʻzDSt-663-2017 "Уруҳтик чигит. Теҳникавий шартлар") талабларига мос булганда, паҳта ҳом ашёси ҳийматига нисбатан супер элита ва элита уруҳтик чигит учун 100 фоиз, I авлод (R1) учун 75 фоиз, II авлод (R2) учун 50 фоиз ва III авлод (R3) учун 25 фоиз миҳдорида устамалар ҳисобланиши белгиланган.

Шунингдек, мазкур Низомнинг 15-бандида устамалар харажати тайёрланган уруғлик чигит нархига киритилиши ва икки босқичда ҳисоб-китоб амалга оширилиши кўрсатиб ўтилган.

Бироқ, жавобгар томонидан даъвогарга қабул қилинган уруғлик пахта учун устама тўлаб берилмаган. Даъвогарнинг қарздорликни тўлаш юзасидан юборган талабномаси жавобгар томонидан оқибатсиз қолдирилган.

Шу сабабли даъвогар жавобгар хисобидан етказиб берилган 53.100 тонна уруғлик пахта хом ашёси учун шартномада келишилган пахта хом ашёси харид қийматидан келиб чиқиб, 181.129.600 сўм устама тўлови ва 25.358.144 сўм банк фоизини ундириш юзасидан судга даъво аризаси билан мурожаат қилган.

Аникланишича, даъвогар 2021 йил хосили хисобидан жавобгарга 53.100 тонна "Sulton" навли R-2 авлодли уруғлик пахта етказиб берилган.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 2 январдаги 2-сонли қарори билан тасдиқланған "Республика ҳудудларида

пахта-тўқимачилик ишлаб чиқариши ва кластерларига берилган майдонларда уруғлик пахта хом-ашёси етиштиришни молиялаштириш тартиби тўғрисида"ги Низомнинг 16-бандига кўра, устамалар етиштирилган уруғлик пахта хом ашёси микдорига хисобланади ва куйидаги тартибда икки боскичда хисоб-китоб амалга оширилади:

б) пахта-тўқимачилик ишлаб чиқаришларида:

биринчи босқичда - <u>топширилган уруғлик пахта хом ашёси учун</u> <u>хисобланган устаманинг</u> 50 фоизи миқдорида пахта-туқимачилик ишлаб чиқаришлари таркибига кирувчи уруғчилик хужаликларига пахта хом ашёсини топширган вақтда;

иккинчи босқичда - уруғлик чигит <u>экилгандан (сотилгандан) кейин</u> устаманинг қолган 50 фоиз қисми 100 фоиз деб ҳисобланиб, шундан 10 фоизи пахта-тўқимачилик ишлаб чиқаришлари ихтиёрида қолдирилади, 40 фоизи уларнинг таркибига кирувчи уруғчилик фермер хўжаликлари ихтиёрида қолдирилиши белгиланган.

Бироқ, даъвогар томонидан уруғлик пахта хом ашёси 2021 йилда етказиб берилган бўлса-да, жавобгар топширилган уруғлик пахта хом ашёси учун биринчи босқичда ҳисобланган устаманинг 50 фоизи миқдорида устамаларни тўлаб бермаган.

Шунингдек, иш хужжатларида жавобгар томонидан уруғлик 2021 йил хосили реализация қилинганлигини тасдикловчи далиллар мавжуд эмас.

Шунингдек, Агросаноат мажмуи устидан назорат қилиш инспекцияси қошидаги "Қишлоқ хўжалиги махсулотлари сифатини бахолаш маркази" давлат муассасаси Жиззах вилоят филиалининг 2024 йил 24 апрелдаги 13-65-сонли хатига кўра, Пахтакор туманидаги "SILVERLEAFE" масъулияти чекланган жамиятига тендер танловидан ўтган уруғчилик фермер хўжаликлари томонидан 2021 йил хосилидан етиштирилган жами 1763,8 тонна, шундан 1074,6 тонна асосий ва 689,1 тонна захира сифатида уруғлик пахта хом-ашёси қабул қилинган бўлиб, жумладан, "G'olib" фермер хўжалиги "Sulton" навли R-2 авлодли 4-партияга 32,0 тонна захира ва 3-партияга 27,6 тонна асосийга, шунингдек, "Chaqmoq jarangi" фермер хўжалиги "Sulton" навли R-2 авлодли 3партияга 19,2 тонна асосий ва 4-партияга 33,9 тонна захира уруғлик пахта хомашёси етиштирилиб, уруғ сифатида қабул қилинганлиги, "SILVERLEAFE" масъулияти чекланган жамияти томонидан 3- ва 4- партияга қабул қилинган уруғлик пахта хом-ашёлари уруғлик экиш мақсадида тозаланиб-сараланиб дориланмаганлиги учун "Қишлоқ хўжалиги махсулотлари сифатини бахолаш маркази" давлат муассасасига сертификатлаштириш максадида мурожаатлар келиб тушмаганлиги сабабли ушбу уруғлик партияларига мувофиклик сертификати берилмаганлиги маълум қилинган.

Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалиги вазирлиги хузуридаги уруғчиликни ривожлантириш маркази "Уруғчиликни ривожлантириш маркази" ДМ Жиззах вилоят бошқармасининг 2022 йил 27 июндаги 45/17-91-сонли маълумотномасига кўра, "SILVERLEAFE" масъулияти чекланган жамияти томонидан 2022 йил хосили учун пахта хосили учун экишдан ортиб қолган "Sulton" навли R-2 авлодли уруғлик пахта хом-ашёсининг асосий фонддан 252,9 тонна ва захира фонддан 146,7 тонна, жами 399,6 тонна асосий ва захира дориланмаган уруғлик чигитни белгиланган тартибда техник чигит тоифасига

ўтказиш мумкинлиги қайд этилганлиги ва ушбу уруғлик техник чигитга ўтказилиши мумкинлиги қайд этилган.

Шунингдек, жавобгар томонидан суд мажлисида берган тушунтиришига кўра, жавобгар томонидан 2022 йил хосили учун пахта хосили учун экишдан ортиб қолган "Sulton" навли R-2 авлодли уруғлик пахта хом-ашёсининг асосий фонддан 252,9 тонна ва захира фонддан 146,7 тонна, жами 399,6 тонна асосий ва захира дориланмаган уруғлик чигитни белгиланган тартибда техник чигит тоифасига ўтказиш мумкинлиги қайд этилганлиги ва ушбу уруғлик техник чигитга ўтказилиб истеъмол қилинганлигини билдирган.

Бундан ташқари, суд, жавобгар вакилининг "даъвогар томонидан топширилган уруғлик пахта хом ашёси захира фонди хисобига қабул қилинганлиги сабабли Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан 2007 йил 14 ноябрда 1738-сон билан давлат рўйхатидан ўтказилган, 2007 йил 2 октябрь санасида Ўзбекистон Республикаси Молия Вазирлигининг 89-сон ҳамда Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлигининг 3/11-сон қарори билан тасдиқланган "Уруғлик пахта хом ашёси етиштириш миқдорини аниқлаш ва унга асосан шартномалар тузиш тартиби тўғрисида"ги Низом талабига асосан устама тўланмаслиги" ҳақидаги важлариига қуйидаги асосларга кўра қўшилмайди.

Чунки, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 2 январдаги 2-сонли қарори билан тасдиқланган "Республика ҳудудларида паҳта-туҳқимачилик ишлаб чиҳариши ва кластерларига берилган майдонларда уруҳғлик паҳта ҳом-ашёси етиштиришни молиялаштириш тартиби туҳҳрисида"ги Низомнинг 16-бандида устамалар етиштирилган уруҳтлик паҳта ҳом ашёси миҳдорига ҳисобланиши ва биринчи босҳичда топширилган уруҳтлик паҳта ҳом ашёси учун ҳисобланган устаманинг 50 фоизи миҳдорида паҳта-туҳҳимачилик ишлаб чиҳаришлари тарҳибига кирувчи уруҳтилик ҳуҳҳликларига паҳта ҳом ашёсини топширган ваҳтда туҳлаб берилиши белгиланган. Яъни, Низомда уруҳтлик паҳта ҳом ашёси фаҳат асосий фондга топширилган ҳолатда устама туҳлаб берилиши белгиланмаган.

"Норматив-хукукий хужжатлар тўгрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни 18-моддасининг биринчи кисмига кўра, турли норматив-хукукий хужжатларнинг юридик кучи бўйича ўзаро нисбати Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига, норматив-хукукий хужжатларни кабул килган органларнинг ваколатларига ва макомига, ушбу хужжатларнинг турларига, шунингдек норматив-хукукий хужжат кабул килинган санага мувофик белгиланади.

Шу боис, суд даъвогар мазкур холатда юкорида қайд этилган 2019 йил 02 январдаги 2-сонли қарорга асосан биринчи босқичда топширилган уруғлик пахта хом ашёси учун хисобланган устаманинг 50 фоизини, яъни 90.564.800 сўм устама тўловини талаб қилишга ҳақли деб ҳисоблайди. Шунингдек, даъвогар 2-босқичда тўланиши лозим бўлган устама

Шунингдек, даъвогар 2-босқичда тўланиши лозим бўлган устама тўловини уруғлик чигит экилгандан (сотилгандан) кейин устаманинг қолган 50 фоиз қисми тўлаб берилиши лозимлигидан келиб чиқиб, иш хужжатларига кўра иккинчи босқичда устама тўлови тўлаб берилиши лозим бўлган уруғлик пахта хом-ашёсига мувофиклик сертификати берилмаганлиги, сотилмаганлигини инобатга олиб, даъвонинг устама тўлови ундириш

талабининг 90.564.800 сўм қисмин асоссиз деб хисоблаб, даъвонинг ушбу қисмини қаноатлантиришни рад этишни лозим деб топади.

Демак, мазкур ҳолатда суд юқорида қайд этилганларга кўра, даъвонинг 181.129.600 сўм устама тўловини ундириш талабини, қисман, 90.564.800 сўмга қаноатлантиришни қолган қисмини қаноатлантиришни рад қилишни лозим топади.

Бундан ташқари, даъвогар жавобгардан пул маблағлари тўлашни кечиктириш натижасида улардан фойдаланганлик учун 25.358.144 сўм банк фоизи ундиришни сўраган.

ФКнинг 327-моддасига кўра бошқа шахсларнинг пул маблағларини ғайриқонуний ушлаб қолиш, уларни қайтариб беришдан бош тортиш, уларни тўлашни бошқача тарзда кечиктириш ёхуд бошқа шахс хисобидан асоссиз олиш ёки жамғариш натижасида улардан фойдаланганлик учун ушбу маблағлар суммасига фоиз тўланиши керак. Фоизлар миқдори кредитор яшайдиган жойда, кредитор юридик шахс бўлганида эса, унинг жойлашган ерида пул мажбурияти ёки унинг тегишли қисми бажарилган кунда мавжуд бўлган банк фоизининг хисоб ставкаси билан белгиланади. Қарз суд тартибида ундириб олинганида суд кредиторнинг талабини даъво қўзғатилган кундаги ёки қарор чиқарилган кундаги банк фоизининг хисоб ставкасига қараб қондириши мумкин. Ушбу қоидалар қонунда ёки шартномада бошқа фоиз миқдори белгиланган бўлмаса қўлланилади.

Даъвогар томонидан асосий қарзга нисбатан сўралаётган банк фоиз ҳисоблашда хатоликка йўл қўйган.

Хусусан, суд томонидан ундириш сўралган устама тўловини ундириш талаби қисман 90.564.800 сўмга асосли деб топилиб қаноатлантирилганлигидан келиб чиқиб, даъво талабидаги 25.358.144 сўм фоиз ундириш микдорини 90.564.800*14%= 12.679.072 сўмга нисбатан банк фоизини ундиришни талаб қилишга ҳақли деб ҳисоблайди.

Бироқ, Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди Пленумининг "Мажбуриятларни бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун мулкий жавобгарлик тўғрисидаги фукаролик қонун хужжатларини қўллашнинг айрим масалалари ҳақида"ги 2007 йил 15 июндаги 163-сонли қарорининг 11-бандида, агар пул мажбуриятини бажармаганлик ёки унинг бажарилишини кечиктирганлик учун ФКнинг 327-моддасига мувофиқ белгиланган фоизлар микдори (ставкаси) пул мажбурияти бажарилишини кечиктириш оқибатларига очикдан-очиқ номутаносиб бўлса, суд фоизларнинг қоплаш табиатини ҳисобга олиб, ФКнинг 326-моддасига мос ҳолда, ФКнинг 335-моддасига асосан фоизлар микдорини (ставкаси) камайтиришга ёки кредиторга уни ундиришни бутунлай рад этишга ҳақли.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 335-моддасида, агар кредитор қасддан ёки эҳтиётсизлик туфайли мажбуриятни бажариш мумкин бўлмаслиги юз беришига ёки бажармаслик туфайли етказилган зарар миқдорининг кўпайишига кўмаклашган бўлса, шунингдек кредитор мажбуриятни бажармасликдан етказилган зарарни камайтириш чораларини қасддан ёки эҳтиётсизлик туфайли кўрмаган бўлса, суд ишнинг ҳолатларига қараб тўланадиган ҳақ миқдорини камайтиришга ёки кредиторга ҳақ тўлашни батамом рад этишга ҳақли деб белгиланган.

Бироқ, даъвогар мавжуд қарздорликни ўз вақтида ундириш чораларини кўрмаслиги оқибатида, ўзига нисбатан зарар микдорининг кўпайишига сабаб бўлган.

Суд, юқоридагилардан келиб чиқиб, даъвогар ўзига нисбатан зарар миқдорининг кўпайишига сабаб бўлганлигини инобатга олган холда, даъвогар талаб қилиши мумкин бўлган 12.679.072 сўм банк фоизини қисман, яъни 7.200.000 сўмга қаноатлантиришни, қолган қисмини қаноатлантиришни рад этишни лозим деб топди.

Республикаси **Узбекистон** Иктисодий процессуал кодексининг 200-моддаси биринчи қисмига кўра, ишни кўриш вақтида давлат органининг ёки бошқа органнинг, юридик шахснинг, мансабдор шахснинг ёки фукаронинг фаолиятида қонунчилик хужжатлари бузилганлиги аниқланган тақдирда, уларнинг ишда иштирокидан қатъи назар, суд хусусий ажрим чиқаришга хаклидир. Ушбу модданинг бешинчи кисмига кўра, агар суд низони кўраётганида шахсларнинг хатти-харакатларида ткониж аломатларини аниқласа, у жиноят ишини қўзғатиш тўғрисидаги масалани хал этиш учун бу хакда прокурорга тегишли материалларни илова килган холда хабар килади.

Суд мажлисида иштирок этган жавобгар вакилининг "2-боскичда тўланиши лозим бўлган уруғлик учун устама юзасидан даъвогар томонидан топширилган уруғлик пахта хом-ашёси учун сертификат олинмаганлигини, сотилмаганлигини, сотилмаган уруғлик чигит юзасидан уруғчилик марказига хат билан мурожаат қилиниб, техник чигитга ўтказиш юзасидан розилик хати олинганлигини, шу сабабли уруғлик чигит техник чигитга ўтказилиб, жамият эхтиёжи учун ишлатилганлиги" хакидаги важлари юзасидан вакилининг "жавобгар томонидан уруғлик чигит асоссиз қонунга зид равишда техник чигитга ўтказилганлиги" ҳақидаги важларини, шунингдек, жавобгар Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ вакили томонидан такдим килинган вазирлиги хузуридаги уруғчиликни ривожлантириш "Уруғчиликни ривожлантириш маркази" ДМ Жиззах вилоят бошқармасининг 2022 йил 27 июндаги 45/17-91-сонли маълумотномасига кўра жавобгар томонидан уруғчилик учун қабул қилиб олинган чигитларни техник чигитга ўтказиш мумкинлиги қайд этилганлиги" ҳолатларига суд жараёнида баҳо беришнинг имконияти бўлмаганлиги сабабли суд ушбу холатларни эътибордан четда қолдириб бўлмайди деб ҳисоблаб, ушбу ҳолатларга ҳуқуқий баҳо бериш, шунингдек, холатни терговга қадар текшириш йўли билан аниқлашнинг имконияти мавжудлигидан ҳамда юқорида қайд этилган ҳуқуқ нормасидан келиб чиқиб, ушбу холатни қушимча урганиш ва хуқуқий бахо бериш учун Пахтакор туман прокуратурасига хусусий ажрим чикаришни лозим топади.

Ўзбекистон Республикасининг Иқтисодий процессуал кодексининг 118-моддасига асосан суд харажатлари ишда иштирок этувчи шахсларнинг қаноатлантирилган даъво талаблари микдорига мутаносиб равишда уларнинг зиммасига юклатилади.

Қайд этилганларга кўра, суд даъвогарнинг даъво талабларини қисман қаноатлантиришни, жавобгардан даъвогар фойдасига 90.564.800 сўм устама тўлови, 7.200.000 сўм банк фоизи, олдиндан тўланган 34.000 сўм почта харажатини ундиришни, ишни кўриш билан боғлиқ суд харажатларини

қаноатлантирилган даъво миқдорига мутаносиб равишда тарафлар зиммасига юклашни лозим топади.

Юқоридагиларга кўра, Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 118, 176, 180, 186-моддаларига асосланиб, суд

қарор қилади:

Даъвогар "CHAQMOQ JARANGI" фермер хўжалигининг жавобгар "SILVERLEAFE" қўшма корхонаси шаклидаги масъулияти чекланган жамияти хисобидан 181.129.600 сўм асосий қарз ва 25.358.144 сўм фоиз қарздорликни ундириш тўгрисидаги даъво аризаси қисман қаноатлантирилсин.

Жавобгар SILVERLEAFE" қўшма корхонаси шаклидаги масъулияти чекланган жамияти ҳисобидан даъвогар "CHAQMOQ JARANGI" фермер хўжалигининг фойдасига 90.564.800 сўм устама тўлови ва 7.200.000 сўм банк фоизи, олдиндан тўланган 34.000 сўм почта харажати ундирилсин.

Даъво талабининг қолган қисмини қаноатлантириш рад этилсин.

Жавобгар SILVERLEAFE" қушма корхонаси шаклидаги масъулияти чекланган жамияти хисобидан Узбекистон Республикаси бюджетига 2.064.879 сум давлат божи ундирилсин.

Даъвогар "CHAQMOQ JARANGI" фермер хўжалиги ҳисобидан Ўзбекистон Республикаси бюджетига 2.064.879 сўм давлат божи ундирилсин.

Суд мажлисида иштирок этган жавобгар вакилининг "2-босқичда тўланиши лозим бўлган уруғлик учун устама юзасидан даъвогар томонидан топширилган уруғлик пахта хом-ашёси учун сертификат олинмаганлигини, сотилмаганлигини, сотилмаган уруғлик чигит юзасидан уруғчилик марказига хат билан мурожаат қилиниб, техник чигитга ўтказиш юзасидан розилик хати олинганлигини, шу сабабли уруғлик чигит техник чигитга ўтказилиб, жамият эхтиёжи учун ишлатилганлиги" ҳақидаги важлари юзасидан даъвогар вакилининг "жавобгар томонидан асоссиз қонунга зид равишда техник чигитга ўтказилганлиги" ҳақидаги важларини қўшимча ўрганиш ва ҳуқуқий баҳо бериш учун Пахтакор туман прокуратурасига хусусий ажрим чиқарилсин ва Пахтакор туман прокурорига хабар берилсин.

Xал қилув қарори қабул қилинган кундан бир ой муддат ўтгач қонуний кучга киради.

Хал қилув қарори қонуний кучга кирганидан кейин ижро варақалари берилсин.

Хал қилув қароридан норози бўлган тараф бир ой муддат ичида шу суд орқали апелляция шикояти (протести), ҳал қилув қарори қонуний кучга кирган кундан эътиборан олти ой ичида кассация шикояти (протести)ни Жиззах вилоят судининг иқтисодий ишлар бўйича судлов ҳайъатига бериши мумкин.

Раислик қилувчи

И. Курбанов